אמר רבי יונה כתיב [1]לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל (א)זה ר"ע שהתקין מדרש ההלכות וההגדות ויש אומרים אלו אנשי כנסת הגדולה תיקנו אלא מה תיקן זה בללות ופרטות אמר ר' אבהו (ב)כתיב [2]משפחות סופרים יושבי יעבץ מה ת"ל סופרים אלא שעשו את התורה [א]ספורות ספורות חמשה לא יתרומו תרומה ה' דברים חייבין בחלה חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן שלשים ושש כריתות בתורה שלש עשרה דבר נאמרו בנבלת העוף הטהור ד' אבות נזיקין אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אמר רבי (אחא) אליעזר כתיב [3]לעזרא הכהן הסופר מה ת"ל סופר אלא כשם שהיה סופר בדברי תורה כך היה סופר בדברי חכמים ר' חגי בשם ר' שמואל בר נחמן הראשונים חרשו וזרעו ניכשו כיסחו עדרו קצרו עמרו דשו זרו ברו טחנו הרקידו לשו קיטפו ואפו ואנו אין לנו [א]מה לאכול ר' אבא בר (יונה) זמינא בשם ר' זעירא אין[ה] הוון קדמאין מלאכין אנן בני אנש ואין הוון בני אנש אנן חמרין א"ר מנא בההיא שעתא אמרין אפילו כחמרתיה דר' פנחס בן יאיר לא אידמינון חמרתיה[ו] דר"פ בן יאיר גנבתה ליסטאי בליליא עבדת טמירא גבון תלתא יומין ולא טעמא (ג)כלום בתר תלהא יומין אימלכון מחזרתה אמרי אפקינון מן הכא דלא תימות גבן אפקונה אולת וקמת לה על תרעא דמרה שריית מנהקת אמר לון פתחון להדא עליבתא דאית לה תלת יומין דלא טעמא כלום פתחין לה ועלת לה אמר לון יהבו לה כלום תיכול יהבון קומה שעורין ולא בעית למיכל אמרין ליה רבי לא בעית למיכל אמר לון מתקנין אינון אמרו ליה אין אמר לון וארימתון דמיין אמרון ליה לא כן אלפון רבי [א]הלוקח[ו] זרע לבהמה קמח לעורות שמן לאור פטור מן הדמאי אמר לון [ג] מה נעבד לה להדא עלובתא דהיא מחמרה על גרמה סגין ואריםון דמיין ואכלה: פתחיה על הקינין: (ד)בא וראה מה גדול הוא כחו של אותו האיש פותח דברים ודורשן: יודע בע' לשון: תני[ז] [2]סנהדרין שיש בה שנים שיכולין לדבר וכולן ראוין לשמוע הרי זו ראויה לסנהדרין ג' הרי זו בינונית ד' הרי זו חכמה ובינה היו בה ד' בן עזאי ובן זומא ובן חכינאי ור"א בן מתיה (נ"א חנניה בן חנילא) א"ר[ח] חסדא פעם אחת יבשה א"י ולא ידעו מהיכן להביא עומר והוה תמן חד אלם דהוה יהיב חד ידיה על גגות וחד ידיה על צריפים אייתוניה קמיה דפתחיה אמר להו אית אתר דמתקריא גגות צריפין או צריפין גגות אזלין לתמן ואשכחן א"ר יוסה (ביבן) בי רבי בון פעם אחת [ב] נשדף כל העולם כולו ולא היו יודעין מהיכן להביא העומר והוה תמן הר אילם דהוה יהיב ידיה על עיניה וידיה על סוכרא אייתוניה לגבי פתחיה אמר לון אית אתר דמיתקריא עין סוכר או סוכר עין ואזלון תמן ואשכחון (ה)ג' נשים הביאו קיניהן אחת אומרת לעינתי ואחת אומרת לימתי ואחת אומרת לזיבתי זו שאומרת לעינתי סברין מימר שופעת כמעין אמר לון בעיינא סכנת זו שאומרת לימתי סברין מימר שופעת כים אמר לון בימה סכנת זו שאומרת לזיבתי סברין מימר זבה ממש אמר לון זאב בא ליטול את בנה: בן אחיה וכו': [3]על ידי שהיו הכהנים מהלכין יחפים על הרצפה והיו אוכלין בשר ושותין מים היו באין לידי חולי המעים והוה ידע האי דין חמר טב למעייא והאי דין חמר סמם למעייא: נחוניא חופר שיחין: [ד]שהיה חופר שיחין ומערות והוה ידע האי

הפנויים שם גרסת דמתני': לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה נפשו למות: שהתקין מדרש וכו'. שדורשין אותן ברבים ואף זה שמוסר נפשו לה' יהיה לו חלק בתורת ה' כר"ע: ה"ג ואת עצומים אלו אנשי כנסת הגדולה שהתקינו כללין ופרטין בתורה: מה ת"ל סופרים. אלא רבותינו דשבחינהו קרא הכי: ספורות ספורות. שקבלו בחכמתן כל החלוקות שבדינין ושמו להן מספר ככל הנך דמייתי: חמשה לא יתרומו. כריש מסכת תרומות: ה' דברים חייבין בחלה. ריש פ"ק דחלה: ט"ו נשים. רפ"ק דיבמות: ל"ו כריתות. ריש כריתות: י"ג דבר וכו'. ריש טהרות: ד' אבות נזיקין. ריש בבא קמא: ל"ט אבות מלאכות. שבת פרק כלל גדול: מה ת"ל סופר. דכתיב לעזרא הכהן סופר: סופר דברי מצות ה' וסופר בתרא ל"ל: אלא כשם שהיה סופר בדברי תורה. שמנה כל האותיות שבתורה שנכתב ועשה המסורת: כך היה סופר בדברי חכמים. למנות ההלכות: הראשונים חרשו כו'. איידי דמייתי שהראשונים עשו ספורות להקל על המעיינים מייתי נמי הא דר' חגי: ואנו אין לנו מה לאכול. כלומר אף על פי שהראשונים עשו. כל הפעולות להקל עלינו עדיין קשה עלינו להבין ד"ת על בורין: אין הוון וכו'. אם היו הראשונים מלאכים אנו בני אדם ואם היו הן בני אדם אנחנו כחמורים לרוב פחיתותינו: א"ר מנא. בהחמרה שעה אמרו אפי' לחמורו של ר"פ בן יאיר לא דמיין: חמרתא דר"פ בן יאיר. גנבוה לסטים בלילה והיתה טמונה אצלם שלשה ימים ולא טעמה כלום: בתר שלשה ימים. נמלכו להחזירה אמרו הוציאוה מכאן שלא תמות אצלינו ויהיה ניכר הגניבה: אפקוה. הוציאו אותה והלכה מעצמה ועמדה על פתח ביתו של ר"פ והתחילה לנעוק: א"ל ר' פנחס. פתחו הדלת לעניה זו דהא שלשה ימים שלא אכלה כלום: פתחון לה. ונכנסה: אמר להן. ר"פ תנו לה לאכול ונתנו לפניה שעורים ולא רצתה לאכול: אמר לון. ר"פ ולי מתוקנים הם השעורים שאין בהם פסולת: וארימתון דמיין. הפרשתם מהם דמאי: אמרון ליה. לא כך למדתנו רבינו הלוקח פירות מעם הארץ לזרע או להאכילן לבהמה פטורין מן הדמאי דכיון דרוב עמי הארץ מעשרין הן לא גזרו כאלו כיון שאינו אוכל מהן בעצמו: קמח לעורות. לעבדן ושמן לנר פטור מן הדמאי וזו נמי למה אינה אוכלת: אמר לון. ר"פ מה נעשה לעניה זו שהיא מחמרת על עצמה הרבה והפרישו דמאי ואכלה: יודעין לדבר. בשבעים לשון וכו' ראוין לשמוע שהן מבינין שבעים לשון אע"פ שאין יודעין להשיב: ה"ז ראויין לסנהדרין. וכשרה על גד הדומה: שלשה. יודעין לדבר: ארבעה. שיודעים לדבר הוי"ו מעולה: יבשה א"י. שלא ירדו הגשמים ולא ידעו מאין להביא העומר: והוה תמן. שם: חד אלם. שאינו שומע ואינו מדבר: צריפין. הוא סוכה שאין לה גג אלא חדה מלמעלה ועשויה מערכה: אייתוני' וכו'. הביאוהו לפני פתחיה להבין ממנו באיזה מקום הוא: א"ל. מי איכא מקום בא"י ששמו גגות צריפין או צריפין גגות והלכו לשם ומצאו: נשדף. נלקה בשדפון: סוכרא. הוא שבמזוזת הדלת שבו תוחבים הבריח לנעול: שופעת דמים כמעין. ומביאה קן אחד חובה א' חטאת ואחד עולה כדין זבה: בעינה סיכנה. וזו קן נדבה וכולן עולות: בים סכנה. בעברה תוך הים היתה בסכנה וזו לנדרה ועולות הן: וזאב בא ליטול את בנה. ונדרה קן אחד להצלת בנה: ע"י שהיו הכהנים וכו' והיו באין לידי חולי מעיים. לכך היו צריכין לרופא לרפאותן והלכך אף הוא נמשב מהממונים שהיו במקדש שאף הוא נטל שכרו מתרומת הלשכה דלרבי קרבן הוא שיאכלו הכהנים בשר קרבנות השמנים ולא יבוא לידי עצר: ושותין מים. שאסורים לשתות יין בעזרה: והוה ידע. בן אחיה איזה יין יפה למעיים לעצרן ואיזה יין טוב לרפאותן שע"י הלינה המעיים מתרפאין או מתעכרים יותר מדאי: והוה ידע. איזה סלע מוליא מים צוננים ואיזהו מים חמים

משנת אליהו

שנים יודעין לדבר. עיין סנהדרין י"ז ועיין תוספות מנחות ס"ה א' ד"ה יודעים בשבעים לשון כו': אחת אומרת לעיני כו'. בבבלי מנחות ק"ד ב' הובאה זו הסוגיא וכתוב בגמ' ואחת אמרה לעינתי שבור מינה זיבתי זכה מתם לימתי מתם לעינתי לעותה מתם ופירש"י שם על ימתה שופעת כים ועל לעותה פי' לעינה קרבן דכתי' ליום ה' שלא והיינו משום דהבי' לעינתי ולפי סוגית הירושלמי הגירסא לעינתי ולאפשר דכן צ"ל בבבלי ופי"ל שופעת כמעין כמ"ש בירושלמי דלפ"ז הוי א"ש טפי מה דפתר שמה בעינה סיכנה מהא"ל לו גרסינן לעינתי לא משמעא על עינה. ועל מ"ש שם שאתה בא סיכנה פירש רש"י ג"כ שהיתה שופעת דם יותר ונתמהמה לבוא ונדרה לקיוה להביא כו'. ובירושלמי תפיר' זאב בא ליטול את בנה והיה צריך להגיה בבבלי גם שמה כולם סיכנה ונתמם בירושלמי דשונמא מדאי הוי ולא מסתבר שיפלגו בזה התלמודים:

ריבב"ן

על הרצפה ואוכלין בשר ושותין מים שאסורין לשתות יין כדכתיב יין ושכר אל תשת וכו' הוו באין לידי חולי מעיים והוו ידע הידין חמר טב למעיה: נחוניא חופר שיחין שיהיו מצויין מים לעולי רגלים. גביני כרוז היה משכים ואומר עמדו הכהנים לעבודתכם כו' כדאיתא ביומא פרק א' (דף כ:) ממונה על הפקיע. ירושלמי שהיה מזויג את הפתילות כדתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין לשמחת בית השואבה וקשה דבבבלי ביומא (דף כג) מפרש מאי פקיע אמר רב יהודה(1) מרעתרא מאי מרעתרא אמר רב פפא דמירקא דטייעי דפסיק רישיה כדתנא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע: הגלגל. מלשון בגלגלי שמע כלי שיר על השיר נעימה יתירה היה יודע אמרו עליו על הוגרוס בן לוי שהיה מנעים את קולו בזמר וכשהיה נותן גודלו לתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו אחיו הכהנים נזקרין בבת ראש: על מעשה לחם הפנים. שאין אדם יודע לרדות כמותם כדאמר ביומא פ"ג: ובית אבטינס על מעשה הקטורת. שאין אדם יודע כמותן שיהא מתמר ועולה כמקל. על הפרוכת שהיה ממונה על אורגי פרוכת. פינחס המלביש שהיה מלביש בגדי כהונה גדולה לכהן גדול בשעת עבודה. ירושלמי מעשה בכהן אחד שהלבישו לפרדיוט אחד ונתן לו מ' זהובים ותיקנו שיהיה נאמן ממונה עליהן שלא יהא כהן רשאי להלבישן לאחר וי"מ מפרשים שהיה מלבישן לכהן גדול ומתקן שיעמדו נאין לו ואינו נ"ל:

תקלין חדתין

חסרה ומשובשת: א"ר' יונה כתיב כו'. איידי דנקט מעלות המוזכרין לשבח ונגס מעלת החכמים שמנו הכל נקט לה הכא: אחלק לו ברבים. זה ר"ע. שרבים היו תלמידיו כמ"ש בריש מגילה וכולהו סתימתאי אליבא דר"ע ואמרינן בגמ' והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו כו'. והעמיד תלמידים הרבה ולכן דריש עליו אחלק לו ברבים חלק עולם הבא לו ולתלמידיו וסיפיה דקרא ואת עצומים קאי לפ"ז על הרוגי לוד שנתעלמו למסור נפשם על קידוש ה'. יחלק שלל שלל האויבים כמ"ש תחת רבי עקיבא ומכיריו מה הן מכילין כו' והיו שנאמר תחת אשר הערה למות נפשו שמסר נפשו למיתה וכמו שאמר בכל יום היה מצטער לקיים ואהבת כו' בכל נפשך וזה שאמר נפשו וזהו לישנא דקאמר והערה שעורר עליו שהיה מקהיל קהלות ואת פושעים נמנה. כמ"ש אוי לי כו' כמחללי שבתות כו': אנשי כנה"ג תיקנו. שהמשנה והמדרש היה מקובל מידם מימי אנשי כה"ג כמ"ש הגאונים: כללים ופרטים. כללים כמו כלל אר"ע וכלהו סתימתאי כללי הלכות ופרטות שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות שהיה אחותו מתגין דאורייתא מענין שהיה בן גרים: מה ת"ל סופרים. דבכר נקט משפחות תפורש וכולי קרא לדרשה: סופרים כו' ספורות. כדי שיהיו נגד עיני העוסקים בה זכור ושמור: חמשה לא יתרמו כו'. והא דלא חשיב אלא הני דברים למודייהו ולאי משום שמנה בעצמה ליתשבו כ' או ג' אלא דהוא כולל כל הש"ס ומתחיל בסדר הראשון ונקט כסדר המספר אלא דסמיך קדשים לטהרות ואבות לאבות: לעזרא הכהן הסופר מה ת"ל סופר. דכתיב שם אשר נתן המלך ארתחשסתא לעזרא הכהן הסופר סופר דברי מצות ה' וחקיו וכיון דכתיב הסופר קמא מה ת"ל סופר בתרא: כשם שהיה סופר בדברי תורה כך היה סופר בדברי חכמים. וסיפא דקרא דברי מצות ה'. הוא תורה שבכתב כתש"ם והוא סופר מהיר בתורת ה'. וחקיו על ישראל. והו תורת שבע"פ. שתורה שבכתב גם לאומות נכתבה באר היטב בשבעים לשון וכמ"ש לעתיד תגלה הקדוש ברוך הוא ספר תורה בחיקו כו' כלום יש בכם מגיד זאת דקאי על תורה שבעל פה: הראשונים. אגב שוכר מעלת הראשונים הזכיר החילוק ביניהם לבינינו: חרשו כו'. חשיב ט"ו מלאכות הפת לפי שהתורה נקראת לחם כמ"ש לכו לחמו בלחמי ויין במיושי על אגדות ענין הט"ו מלאכות בארוכה:

אין לנו פה לאכול. כמ"ש בפ"ה דערובין לנח האלכן אם משים אדם לחייו כאלכן הוא שאינה נמתות וכמ"ש פתח פומך קרי כו' תני כו' שנאמר כי חיים הם למוצאיהם בפה. ולאחנו מתעגלים כזה: אין קדמאין מלאכים. שהאדם חציו מלאך מצד הנשמה וחציו כבהמה מצד הגוף כידוע וכמה שהאריך הסמ"ג בהקדמתו לחלק עשין והראשונים הגבירו כח המלאך לעשות לצון קונם: בני אנש. כמ"ש בן חכם ישמח אביו וגו' וכמ"ש רבינו הגאון שחלק אביו גורס חכמתו וכן אמרו קדשים תשי המקדש עצמו כו' וכמ"ש בזוהר ווי למאן דגני כניינא כו' וכמ"ש כמ"ל ע"פ כי אבי ואמי עזבוני רק שכבח האדם להתגבר ולהכניע יצר טוב על יצר הרע כמ"ש דוד הרגו כו' וח"ש בני אנש: ואי הוו כ"א. ואפ"ה וכו' למדרגתם הנפלאה: אנן חמרין. שגבר החמר בגלות התורה ומצות שאין לנו הרמ"ח לנחם כי נגרעו רובי מצות בגלות וכן כתיב מלכה ושריה בגוים אין תורה: חמרתיה דרפב"י נגנבוה לסטים. עבודת היתה לאנס ג' ימים ולא טעמה כלום: מחזרתה. שנתלכו להחזירה: אפקונה. טליאה תכלן שלא תמות: תרעא. שער של רפב"י: מתקנין אינון. כלא פסולת: אריסתון. אם נתתם דמאי: לא כן אלפן. וכי לא למדתנו רבינו שלוקח לבהמה פטור מדמאי לפי שרוב עמי הארץ מעשרין הן ולא גזרו כשאינו אוכל בעצמו: מתמרה על נפשה. שיקחו דמאי: בוא וראה כו'. לפי שמעיניו היו על הקינין שהן גופי תורה ונותן טעם למה שנקרא פתחיה שהיה פותח דברים הנסתרים והנעולים: יודעין לדבר. בשבעים לשון: לשמוע.

[illegible]

מסורת הש"ס

א) שבת קיב ב וירו' דמאי פ"א הל"ג, ב) ירושלמי שם וב"ר פ' פ' ועי' חולין ז ב, ג) דמאי פ"א מ"ג, ד) עי' סנהדרין יז ב, ה) מנחות סד ב, ו) לעיל ביומא שם איתא א"ר מרדא מאי מרדא אמר רב פפא מעלקי דטייעי וכו',

◆

עין משפט
נר מצוה

ב א מיי' פרק י"ג ממעשר הל"ד:
ג ב מיי' פרק א מסנהדרין הל"ו:
ד ג מיי' פ"ז מכלי המקדש הל"ד:
ה ד מיי' שם הלט"ו:

◆

נוסחת הבבלי

(א) זה ר"ע שהתקין משנה ומדרש והלכות וכו': (ב) כתיב ומשפחות סופרים כו' סופרים שעשו כו' אמר רב אחא כתיב כו' סופר כשם כו' ר"ש בר נחמני כו' ר"א בר מונה בשם כו': (ג) כלום אמרו אפקוה מהכא כו' דמרה סריא מיתאלנת אמר ליה ר' פנחס בן יאיר פתחו לה לעלובה כו' ועיילה יהבן קמה שעורין ולא אכלת אמרו ליה ר' לא בעית למיכל אמר להון מתקנן אינון אמר ליה אין ארומתון דמאי א"ל לא כדין אלפינן הנותן זרע לבהמה פטור מן הדמאי אמר מה ניעבד לה דהיא מחמרא על נפשה ארומה דמאי ואכלת: (ד) תני פתחיה זה מרדכי בא וראה כמה גדול כחו של אותו האיש שפותח בדברים כו' סנהדרין שהיו בה שנים יודעין לדבר כו' זומא ור' אליעזר בן מתתיה וחנניה בן מגלאי פ"א כו' ולא היו יודעין להביא כו' א"ר יוסי בר ביבין פ"א נשדפה א"י ולא ידעו כו' יהיב חדא ידיה כו' וחדא על סוכרא אייתוניה קמיה דפתחיה אמר להו אית כו': (ה) ג' נשים הביאו שלש קינין כו':

◆

הגהות הגר"א

[א] נ"ל אנו אין לנו פה לאכול. וכ"ה בעירובין פ"ה לחות האלכן אם תשים אדם לחייו כאלכן הוה שאינו ניטח וכמ"ש פתח פומך קרי וכו'. תני וכו'. שנא' כי חיים הם למוצאיהם בפה ואנחנו מתעגלים כזה:

◆

גליון הש"ס

[א] עי' תוספות קדושין ל ע"א ד"ה נקראו: [ב] עיין תוס' חולין דף ז ע"ב ד"ה הא: [ג] עי' תוס' מנחות דף סד ע"ב ד"ה ועל ותוס' ב"ק דף פב ע"ב ד"ה ועל:

◆

תורה אור השלם

1. לָכֵן אֲחַלֶּק לוֹ בָרַבִּים וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ:

ישעיהו נג יב

2. וּמִשְׁפְּחוֹת סֹפְרִים יֹשְׁבֵי יַעְבֵּץ תִּרְעָתִים שִׁמְעָתִים שׂוּכָתִים הֵמָּה הַקִּינִים הַבָּאִים מֵחַמַּת אֲבִי בֵית רֵכָב:

דברי הימים א ב נה

3. וְזֶה פַּרְשֶׁגֶן הַנִּשְׁתְּוָן אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ אַרְתַּחְשַׁסְתְּא לְעֶזְרָא הַכֹּהֵן הַסֹּפֵר סֹפֵר דִּבְרֵי מִצְוֹת יְהוָה וְחֻקָּיו עַל יִשְׂרָאֵל:

עזרא ז יא